

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 15/2010 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2011

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2010 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2011 (HE 126/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla ympäristövaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Pekka Pelkonen ja finanssisihtööri Tanja Rantanen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Oili Hintsala, ympäristöneuvos Harry Berg, ympäristöneuvos Saara Bäck, rakennusneuvos Erkki Laitinen, ympäristöneuvos Jaakko Ojala, ohjelmapäällikkö Juhani Pirinen ja rahoitusylitarkastaja Timo Tähtinen, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Orian Bondestam, neuvotteleva virkamies Leena Westerholm, ylimetsänhoitaja Matti Heikurainen ja ylitarkastaja

Jukka Saarinen, maa- ja metsätalousministeriö

- johtaja Jarmo Lindén, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- luontopalvelujen apulaisjohtaja Marja-Liisa Hintsanen ja aluejohtaja Stig Johansson, Metsähallitus
- johtaja Heikki Toivonen, Suomen ympäristökeskus
- toimitusjohtaja Mikko Viljakainen, Puuinfo Oy
- pääsihteeri Anne Viita, Vuokralaiset VKL ry
- asuntotoimialan päällikkö, johtaja Aija Tasa, Suomen toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry
- luonnonsuojeluasiantuntija Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

Lisäksi valiokunta on saanut seuraavien tahojen kirjalliset lausunnot:

- Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
- Suomen latu ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

1 Yleistä ympäristöministeriön hallinnonalasta

Toimintamenot

Valiokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan huomiota supistuvasta budjettikehyksestä ympäristöministeriön hallinnonalalle aiheutuviin,

suhteellisesti muita hallinnonaloja suurempiin ongelmiin. Kun ympäristöministeriön budjetti vuodelle 2011 on vain 316,8 miljoonaa euroa (noin 0,6 % koko budjetista) ja toimintamenot 74,9 miljoonaa euroa, aiheutuu pienistäkin leikkauksista suhteellisesti vaikeampia ongelmia. Valiokunta toteaa, että sekä ministeriön että Suomen ympäristökeskuksen SYKEN ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARAn toimintamäärärahat ovat hyvin niukat, samanaikaisesti kun paineet tehtävien laajentamiseksi kasvavat erityisesti ilmastopolitiikkaan liittyvissä kysymyksissä.

Ympäristöministeriö voi käyttää ilmasto- ja energiastrategian toimeenpanon edellyttämiin selvityksiin ja viestintään rakennusten energiatehokkuuden parantamiseksi 1,5 miljoonaa euroa ja ilmastopolitiikkaan liittyviin taustaselvityksiin 0,5 miljoonaa euroa. Valiokunta korostaa tällaisen toimintamäärärahoihin sisältyvän kehittämis- ja suunnittelurahoituksen suurta merkitystä, jotta ilmasto- ja muussa ympäristöpolitiikassa valitaan vaikuttavia ja kustannustehokkaita toimenpiteitä. Oikea-aikaisella selvityksellä voidaan saada aikaan jopa monikymmenkertainen kustannussäästö.

Valiokunta painottaa, että ympäristöhallinnossakin on arvioitu kriittisesti vanhoja toimintatapoja ja priorisoitu tehtäviä uudelleen. Tilanne on toimintamäärärahojen niukkuuden vuoksi silti haasteellinen myös siksi, että aktiivisen roolin ylläpitäminen sekä EU:ssa että kansainvälisessä ympäristöyhteistyössä edellyttää yhä enemmän resursseja. EU:n lainsäädäntö kehittyä koko ajan yhä yksityiskohtaisemmaksi ja edellyttää usein mittavaa suunnittelu- ja raportointijärjestelmää. Aktiivisen toimijan rooli esimerkiksi kansainvälisessä ilmastopolitiikassa edellyttää voimavaroja. Myös kansainvälisissä ilmastopöytäneuvotteluissa esille tulevien ja EU:n ehdottamien politiikkatoimien vaikutusten selvittäminen Suomessa vaatii usein erityisiä selvityksiä.

Valiokunta korostaa, että ympäristöministeriön tutkimus- ja kehittämisrahoituksen niukkuus on ongelma tällaisten vaikuttavuusselvitysten kannalta. Edellä mainittu 0,5 miljoonan eu-

ron määräraha kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin ja muuhun ilmastopolitiikkaan liittyviin vaikutusselvityksiin on välttämätön, mutta tarpeeseen nähden tasoltaan vaatimaton. Vaikutus- ja vaikuttavuustarkastelujen kysyntä ja merkitys kasvavat samassa tahdissa, kun velvoitteet ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen kiristyvät. Olennaista on tuottaa tietoa siitä, miten politiikkatoimet vaikuttavat yhteiskuntakehitykseen, mitkä ovat niiden sosiaaliset vaikutukset, miten kustannustehokkuustavoitteen toteuttamisessa onnistutaan ja mihin panostukset tulevaisuudessa kannattaa suunnata. Esimerkiksi ilmasto- ja biodiversiteettitutkimuksen yhteyksiä koskevaa tutkimusta ei ole pystytty vahvistamaan, mikä voi olla ongelmallista toteutettavan ilmastopolitiikan biodiversiteettivaikutusten arvioinnin kannalta. Tutkimus- ja kehitysrahoitukselle on tarvetta myös esimerkiksi energiatehokkuutta edistävien rakennustuotteiden kehittämiseen valmiiksi tuotteiksi loppukäyttäjille.

Valiokunta muistuttaa, että valtion tuottavuusohjelman seurauksena ympäristöministeriön alaisesta aluehallinnosta eli aluehallintovirastojen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ympäristövastuualueilta on poistumassa 20 % henkilöstöstä vuoteen 2015 mennessä. Näin merkittävän henkilöstömäärän vähentymisen myötä katoaa myös merkittävästi osaamista, mikä muodostaa haasteen hallinnon toiminnalle ja lisää tarvetta teettää toiminnan kannalta välttämättömiä selvityksiä hallinnon ulkopuolisilla tahoilla.

Talousarvioesityksen momentin 35.01.65 mukaan järjestöille ja ympäristöhoitoon osoitettava määrärahaa ehdotetaan leikattavaksi 50 000 eurolla. Valiokunta viittaa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan, jolla pyrittiin edistämään aktiivista kansalaisuutta, kansalaisyhteiskunnan toimintaa, kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta. Ohjelman päätyttyä lähtökohtana on, että kukin ministeriö edistää kansalaisvaikuttamista omalla hallinnonalallaan. Valiokunta katsoo, että valtakunnallisten ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöjen tukemisen kautta

edistetään osaltaan aktiivista kansalaisuutta. Viime vuosina järjestöillä on ollut merkittävä rooli erityisesti ilmastonmuutosta koskevan tiedon välittämisessä ja levittämisessä. Valiokunta edellyttää, että avustustaso säilyy ennallaan.

Ilmastopolitiikan rahoituksesta

Valtaosa talousarvion ilmastoperusteisesta rahoituksesta liittyy uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden edistämiseen, ja esitys sisältää tältä osin useita ilmasto- ja energiaperusteisia määrärahoja, kuten uusiutuvan energian syöttötariffi (noin 55 miljoonaa euroa/v) ja 50 miljoonan euron määräraha liikenteen biopolttoaineiden demonstraatiolaitoksia varten. Tämän lisäksi esitykseen sisältyy mittava energiaverouudistus, joka perustuu polttoaineen energia- ja hiilisäällön huomioon ottavaan malliin. Valiokunta katsoo, että ilmastonmuutoksen hillinnän rahoituksen kokonaisuutta voidaan pitää kohtuullisena, kun taso näyttää säilyvän suunnilleen ennallaan ja sisältää myös uusia määrärahoja. Arvion tekeminen ei kuitenkaan ole helppoa, koska yhteenvedoa eri hallinnonalojen ilmastorahoituksesta ei ole tehty.

Valtion talousarvion toteutuma ilmastoperusteisessa rahoituksessa vuodelle 2009 on 571 miljoonaa euroa, kun ilmastostrategian tavoitteena oli 550 miljoonan euron taso. Vuodelle 2010 menoiksi arvioitiin tuolloin 581 miljoonaa euroa. Valiokunta korostaa jälleen, että talousarvion kokonaisvaltaiselle tarkastelulle ilmastostrategian näkökulmasta on selkeä tarve ja talousarvioesityksen rakennetta ja esitystapaa tulisi kehittää vastaavasti. Talousarviossa tulisi vähintään olla liite, joka kokoaa eri hallinnonalojen määrärahat kokonaisuudeksi.

Valiokunta huomauttaa tässä yhteydessä, että EU:n päästökauppadirektiiviin sisältyy suositus, jonka mukaan päästöoikeuksien huutokaupasta saatavista tuloista puolet tulisi ohjata ilmastopolitiikan edistämiseen. Päästöoikeuksien huutokauppa koskee järjestelmän kolmatta kautta vuodesta 2013 eteenpäin. Jos päästöoikeuden hinta on noin 20 euroa/tonniCO₂, huutokauppatalot voisivat olla 300—400 miljoonaa euroa. Ilmastorahoituksesta edellä esitettyjen arvioiden

mukaan tasosta ei tule Suomelle ongelmaa. Päästökauppadirektiivikin kuitenkin edellyttää, että ilmastorahoituksen kokonaistasosta on ajan tasalla oleva selvitys.

2 Itämeren suojelu

Valiokunta viitaten antamaansa mietintöön valtioneuvoston selonteosta Itämeri-politiikasta ja Itämeren haasteista (YmVM 2/2010 vp) korostaa tarvetta tehokkaisiin toimiin Itämeren tilan parantamiseksi. Päästövähennykset ovat välttämättömiä Suomessa, koko Itämeren valuma-alueella ja kaikilla sektoreilla. Valtioneuvosto on selonteossaan tähän liittyen sitoutunut toteuttamaan 71 eri toimenpidettä. Valiokunta kuitenkin painottaa, että nekaan eivät varmista Itämeren ja erityisesti rannikkoalueiden sekä Saaristomeren tilan parantamistavoitteiden saavuttamista. Valiokunta muistuttaa myös pääministeri Vanhasen helmikuussa 2010 Baltic Sea Action Summit -kokouksessa esittämästä 8-kohtaisesta hallituksen sitoumuksesta Saaristomeren tilan parantamiseksi. Sitoumusten mukaan tehostettuja toimia tehdään maatalouden ohella yhdyskuntien jätevesikuormituksen vähentämiseksi, haja-asutuksen jätevesikuormituksen vähentämiseksi ja fosforin vähentämiseksi vajaahyödynnetyn kalan (särkikalat) kalastuksella.

Valiokunta toteaa, että särkikalajien tehostetun pyynnin avulla on mahdollista poistaa vesistöstä tehokkaasti fosforia, sillä tuhannen tonnin särkikalasaaliin mukana vesistön ravinnepölystä poistuu noin 7—8 tonnia fosforia ja 27—28 tonnia typpeä. 10 000 tonnin särkikalasaaliilla voitaisiin poistaa puolet HELCOMin toimintaohjelmassa Suomelle määritetystä 150 tonnin fosforikuormituksen vähentämisvelvoitteesta. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen koordinoimassa pilottihankkeessa saatujen kokemusten perusteella on varmistunut, että menetelmä toimii ja saaliin jatkohyödyntämisketju mahdollisesti myös bioenergiaksi voidaan käynnistää laajamittaisesti. Tämä edellyttää kuitenkin uutta tukijärjestelmää. Koska poistokalastus on pilottihankkeen kokemusten perusteella erittäin kus-

tannustehokas tapa vähentää ravinteita, tukijärjestelmä on myös perusteltu.

Valiokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan huomiota siihen, että poistokalastuksen laajamittainen käynnistäminen on edellä mainituilla perusteilla hyvin perusteltua mahdollisimman nopeasti.

Edelliseen viitaten valiokunta toteaa, että uusi 3 miljoonan euron määräraha Itämeri-sitoumuksen täyttämiseen momentilla 35.10.23 on hyvin tarpeellinen sekä lainsäädäntöön perustuvien velvoitteiden täyttämiseksi meren hyvän tilan saavuttamiseksi että HELCOMin toimintaohjelman ja edellä viitattujen Baltic Sea Action Summit -kokouksessa annettujen sitoumusten täyttämiseksi. Asetettuihin tavoitteisiin nähden määrärahaa voidaan pitää riittämättömänä. Myös tarve vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden selvittämiseen (ns. VELMU) on yhä kiireellisempi, kun paineet esimerkiksi merihiekan ottamiseen ja tuulivoiman rakentamiseksi merelle ovat kasvaneet merkittävästi. Suomen rannikkoalasta on inventoitu vasta 0,15 % lähinnä ulkopuolisen rahoituksen turvin alueilla, joilla käyttöpaine on merkittävin. Tärkeä on myös maatalouden vesiensuojelua tehostava ns. Teho Plus -hanke, jonka tavoitteena on vähentää maatalouden vesistökuormitusta mahdollisimman tehokkaasti Saaristomeren ja Selkämeren valuma-alueilla. Valiokunta korostaa myös tarvetta rahoittaa metsätalouden ja turvetuotannon ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämistoimia koskevaa pilottihanketta, sillä myös näistä lähteistä peräisin oleva kuormitus kuormittaa lopulta Itämeren rannikkovesiä.

Valiokunta korostaa, että kaiken kaikkiaan on huolehdittava riittävästä politiikkakoherenssista tunnistuen esimerkiksi siirtoviemärihankkeiden ja haja-asutusalueiden jätevesihuollon edistämisen yhteys Itämeren kuormitukseen.

3 Haja-asutusalueiden jätevesihuolto ja siirtoviemärit

Valiokunta korostaa, että siirtoviemärien rakentaminen on sisävesien suojelun tehostamiseksi

hyvin tarpeellista useissa pienissä ja keskikokoisissa kunnissa, joiden nykyinen jätevedenpuhdistamo ei enää täytä uusia vaatimuksia. Keskitämällä jätevesien käsittely isompiin ja tehokkaampiin yksiköihin ja sulkemalla vanhoja puhdistamoja saavutetaan sekä vesiensuojelullisesti että taloudellisesti paras lopputulos, joka lopulta edistää myös Itämeren tilan paranemista. Siirtoviemärien avulla saadaan usein myös runsaasti niiden varrella olevaa haja-asutusta viemäröinnin piiriin. Siirtoviemärien rakentaminen on erityisen kiireellistä vuoteen 2014 asti, jolloin kiinteistökohtaiset talousjätevesijärjestelmät on saatettava voimassaolevan asetuksen mukaisiksi tai liitettävä vesihuoltoverkkoon. Valiokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan vakavaa huomiota jälleen siihen, että kehyspääatoksen mukainen ympäristötyöt-momentin 35.10.77 määrärahataso vuodelle 2011 on 10 miljoonaa eli kolmanneksen alempi kuin kuluvana vuonna. Määrärahalla rahoitetaan siirtoviemäreiden lisäksi valtion jätehuoltotöinä isännättömien pilaantuneiden alueiden kunnostuksia, jotka myös ovat tärkeitä pohjavesien suojelemiseksi. Erityisen haitallinen on hallituksen linjaus, jonka mukaan uusia siirtoviemärihankkeita ei vuonna 2011 käynnistetä, vaan määräraha suunnataan keskenraisten hankkeiden loppuunsaattamiseen. Valiokunta katsoo, että rahoitustaso ei vastaa vesiensuojelutavoitteita ja siksi määrärahaan tulee saada huomattava tasokorotus, jotta eduskunta ei joutu yhä uudelleen puuttumaan määrärahan tasoon.

Siirtoviemärien tavoin Itämeren tilaan vaikuttavat välillisesti haja-asutusalueiden kiinteistökohtaisesta kuormituksesta kertyvät päästöt. Kiinteistökohtaisten jätevesien puhdistusvelvollisuutta koskeva ympäristönsuojelulain 103 § tuli voimaan vuonna 2000 ja sen nojalla annettu asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003) 1.1.2004 sisältäen 10 vuoden pituisen siirtymäajan. Asetus edellyttää jätevesien käsittelyn tehostamista noin 200 000—250 000 kiinteistöllä vuoteen 2014 saakka ulottuvana siirtymäaikana.

Valiokunta toteaa, että asetuksen mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen on edennyt hitaasti, sillä epätietoisuus tarvittavista puhdistusratkaisuista on ollut laajaa. Myös kiinteistökohtaisten puhdistamojen asennuksessa, toiminnassa ja huollossa on ilmennyt ongelmia ja markkinoiden toiminnassa myös valitettavia piirteitä, kun kiinteistönomistajille on tarjottu tarpeisiin nähden epätarkoituksenmukaisen kalliita puhdistusratkaisuja. Kiinteistökohtaisen jätevesineuvonnan tarve on siten mittava ja kiireellinen. Valiokunta huomauttaa, että vähävaraisilla haja-asutusalueiden asukkailla on vaikeuksia toteuttaa jätevesiasetuksen edellyttämiä toimenpiteitä. Avustusjärjestelmä on jo olemassa, mutta siitä tiedotus on ollut puutteellista, eikä avustuksen taso ole riittävä pienituloisille. Valiokunnan mielestä pienituloisimpien avustuksia pitää edelleen parantaa, kuten myös asiasta tiedottamista. Vuoden 2010 kolmannessa lisätalousarviossa osoitetulla miljoonan euron pilottihankkeita varten tarkoitettulla määrärahalla on aloitettu yleisen kiinteistökohtaisen neuvonnan järjestämisen valmistelu. Valiokunta korostaa tarvetta turvata riittävä rahoitus pilottihankkeen laajentamiseen yleisneuvonnaksi määrärahan 35.10.61 lisämiljoonan turvin, joka on osoitettu neuvonnan ja opastuksen tukemiseen. Neuvonnan tarve on osoittautunut nyt ennakoituakin laajemmaksi. Valiokunta toteaa samalla, että sen käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 179/2010 vp ympäristönsuojelulain muuttamisesta, jonka tavoitteena on vapauttaa yli 68-vuotiaat asetuksen mukaisista velvoitteista samalla, kun asetuksen mukaista siirtymäaikaa pidennetään vuoden 2015 loppuun saakka. Esityksen hyväksyminen lisää edelleen tiedotustarvetta velvoitteiden mahdollisen muuttumisen johdosta.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta nostaa ympäristötyöt-määrärahaa 5 miljoonaa euroa momentilla 35.10.77 ja haja-asutuksen jätevesien kiinteistökohtaisen neuvonnan määrärahaa 1 miljoonaa euroa momentilla 35.10.61.

4 Metsähallituksen luontopalvelujen rahoitus

Metsähallituksen luontopalvelujen rahoitusta leikataan talousarvioehdotuksessa ympäristöministeriön pääluokassa Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien momentilta 35.10.52 2 miljoonaa euroa ja 1,55 miljoonaa euroa maa- ja metsätalousministeriön vastaavalta momentilta 30.63.50. Ympäristöministeriö on joutunut kohdentamaan hallinnonalansa säästötoimia osaltaan Metsähallituksen rahoitukseen. Samanaikaisesti poistuu myös edellisen vuoden elvytystoimena Metsähallitukselle suunnattu 1 miljoonaa euroa, joten vähennys on se mukaan laskien 3 miljoonaa. Metsähallituksen laskelman mukaan kokonaisrahoitus vähenee miltei 5 miljoonalla eurolla vuoden 2010 kokonaisrahoitukseen verrattuna, minkä vuoksi Metsähallituksessa on jouduttu käynnistämään YT-neuvottelut enintään 60 henkilötyövuoden vähentämiseksi luontopalvelujen tehtävissä.

Valiokunta katsoo, että määrärahatason leikkaamista ei voida pitää hyväksyttävänä, sillä kansallispuistot ja luonnonsuojelualueet muodostavat alueellisen suojeluverkoston rungon, jonka avulla säilytetään kansallisesti maisemiltaan ja monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmat kohteet. Vuosi 2010 on kansainvälinen luonnon monimuotoisuuden teemavuosi. Suomi on sitoutunut osaltaan pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen vuoteen 2010 mennessä. Nyt on jouduttu toteamaan, että tavoitetta ei ole saavutettu. Luontopalvelujen toimintaan kohdistuvilla määrärahaleikkauksilla heikennetään osaltaan mahdollisuuksia saavuttaa köyhtymisen pysäyttämisen ja luonnon tilan suotuisan kehityksen vakiinnuttamisen tavoitteita valtioneuvoston periaatepäätöksen 2010—2016 mukaisesti.

Valiokunta korostaa kansallispuistojen merkitystä matkailun vetovoimatekijänä ja siten aluetalouden kannalta. Metsähallituksen ja Metsäntutkimuslaitoksen kansainvälisesti käytettyyn malliin perustuvien laskelmien mukaan kansallispuistojen ja retkeilyalueiden palveluihin sijoitetut varat palautuvat moninkertaisesti paikallistalouteen kokonaistulo- ja työllisyysvaikutusten kautta. Myös työllisyysperusteisten

määrärahojen käyttö vaikeutuisi. Luontopalvelut on ollut merkittävä nuorten työttömien työllistäjä, ja erityisesti kesäisin on voitu palkata kausityövoimaa asiakaspalvelu- ja luonnonsuojelutehtäviin, millä on ollut suuri merkitys erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen vaikeilla työttömyysalueilla.

Valiokunta toteaa vielä, että tilanne on vaikea, koska Metsähallituslaki estää määräraha-leikkausten kompensoimisen Metsähallituksen liiketoimintojen varoilla, koska luontopalvelut rahoitetaan budjettivaroin. YT-neuvottelujen yhteydessä selvitetään, voiko luontopalvelujen henkilöstöä siirtä liiketoimintojen tehtäviin, mutta muutoin liikkumavaraa ei juuri ole. Pääosa luontopalvelujen menoista on kiinteitä kustannuksia, eikä esitettyyn määrärahatasoon päästä muuten kuin supistamalla luontopalvelujen toimintaa.

Valiokunta toteaa vielä, että saimaannorpan suojelun korvaukset on maa- ja metsätalousvaliokunnan tekemällä kalastuslain muutoksella siirretty Metsähallitukselta Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hoidettavaksi. Metsähallituksen ja osakaskuntien väliset noin 250 sopimusta on irtisanottu, ja Etelä-Savon ELY-keskus tekee osakaskuntien kanssa uudet kattavammat sopimukset. Momentilta 30.63.50 siirretään 360 000 euroa saimaannorppakorvauksiin Etelä-Savon ELY-keskukselle momentille 30.40.52. Ammattikalastajien taloudellisten menetysten korvauksiin kuluu noin 70 000 euroa, minkä lisäksi maksetaan vesialueiden omistajille sopimuspalkkioita. ELY-keskuksessa saimaannorppaan liittyvät tehtävät kuuluvat kalatalousryhmälle, joka on kooltaan 3 htv. Tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää kuitenkin lähes päätoimista sopimukseen liittyvää valvontaa, joten se edellyttää yhden henkilötyövuoden resurssien lisäämistä ELY-keskuksen kalatalousryhmään.

Metsähallituksessa saimaannorpan suojelusta on ollut kaksi vakituista biologia. Metsähallituksen luontopalvelujen määrärahojen leikkaaminen edellä esitetyllä tavalla vaikuttaa myös saimaannorpan suojeluun liittyvien tehtävien hoitamiseen. Metsähallituksen luontopalvelut

hoitaa edelleen saimaannorppakannan seurannan, jonka taso heikkenee merkittävästi määräraha-leikkauksen johdosta. Saimaannorpan asianmukainen suojelu ja raportointi EU:lle edellyttävät muun ohella vuosittaisen syntyvyyden seurantaa, kannan koon arviointia pesimäalueittain, kuolleisuuden seurantaa, kannassa tapahtuvien muutosten analysointia, tilastointia ja raportointia sekä alueen kalastusrajoitusten valvontaa. Nykyisinkin esimerkiksi keväisen pesälaskennan rahoituksesta vain 35 % tulee luontopalvelujen perusrahoituksesta ja loput ulkopuolisella tuella yhteistyösopimuksin. Ulkopuolinen tuki on kuitenkin aina tilapäistä, eikä sen varaan ole mahdollista suunnitella pitkäjänteistä toimintaa. Valiokunta muistuttaa, että saimaannorpan suojeleminen on tärkeä tavoite sinänsä, mutta perustuu myös EU:n luontodirektiiviin siihen liittyvine seuranta- ja raportointivelvoitteineen.

Myös erävalvonnan rahoittaminen on määrärahojen kiristyessä haasteellista. Saimaannorpan suojelun tavoin erävalvontaankin kohdistuu erityisiä paineita, sillä EU on aloittanut valvontaprosessin, jossa arvioidaan Suomen toimenpiteiden riittävyyttä susikannan suojeluun liittyen. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen mukaan vuonna 2005 Suomessa oli 250 sutta ja vuoden 2010 lopulla 150–160 sutta. Jos Suomen toiminta katsotaan riittämättömäksi, tilanteen korjaamisen vauhdittamiseksi voidaan antaa hyvitys- tai uhkasakko. Valiokunta korostaa tarvetta varmistaa tehokas erävalvonta.

Valiokunta kiinnittää vielä huomiota siihen, että sen käsiteltävänä on parhaillaan hallituksen esitys Selkämeren kansallispuiston perustamiseksi. Metsähallituksen arvion mukaan kansallispuiston toiminnan käynnistäminen edellyttää viiden vuoden aikana 750 000 euron rahoitusta, minkä lisäksi puiston käyttökustannukset tulevat olemaan noin 185 000 euroa vuodessa. Selvityksessä todetaan, että Metsähallitus ei pysty käynnistämään puiston toimintaa ilman tätä rahoitusta.

Valiokunta toteaa vielä, että hallitus on ilta-koulukäsittelyssään 29.9.2010 linjannut tavoitteeksi Sipoonkorven kansallispuiston perustami-

sen. Metsähallitus on julkaissut selvityksen Sipoonkorven kansallispuiston perustamisedellytyksistä helmikuussa 2010. Selvityksen mukaan alueen nykyinen palveluvarustus ei vastaa nykyistä eikä tulevaa kysyntää ja sitä on kehitettävä. Aluetta ei pystytä hoitamaan Metsähallituksen luontopalveluiden nykyisillä resursseilla. Valiokunta toteaa, että Helsinki ja Sipoo suunnittelevat Sipoonkorven läheisyyteen uusia asutusalueita, jotka lisäävät luonnonsuojelualueiden virkistyskäyttöpainetta entisestään. Suojeltavaksi suunnitelluilla alueilla on välttämätöntä luontoarvojen turvaamisen ja virkistyskäytön ohjaamiseksi ylläpitää retkeilyrakenteita ja opastusaineistoa samaan tapaan kuin muissa kansallispuistoissa. Alueesta muodostuu siten virkistyspainotteinen kansallispuisto Nuuksion tapaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansallispuiston perustaminen ei viivästy virkistyskäytön ohjaamisen infrastruktuurin rakentamiseen tarvittavien määrärahojen rahoitusvajeen vuoksi. Kansallispuistojen muodostaman verkoston arvoa ja merkitystä sekä luonnonsuojelun että virkistyskäytön kannalta on arvioitava pidemmällä perspektiivillä. Valiokunta pitääkin uusien kansallispuistojen perustamista sinänsä perusteltuna, mutta kiinnittää huomiota olemassa olevan kansallispuistoverkoston nykyisen määrärahasen riittämättömyyteen.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta nostaa Metsähallituksen luontopalvelujen määrärahaa 3,5 miljoonaa euroa momenteilla 35.10.52.

5 Asuntotuotannon tukeminen

Kohtuuhintaisen asuntotuotannon tukeminen

Talousarvioesityksessä on varauduttu tukemaan valtion asuntorahastosta noin 6 500 uuden korkotukiasunnon rakentamista sekä noin 2 000 ns. välimallin mukaisen vuokra-asunnon rakentamista valtiontakauksella. Korkotukilainojen hyväksymisvaltuus on 975 miljoonaa euroa.

Valtion tukeman asuntotuotannon osuus muodostaa vuonna 2009 ja 2010 aloitetusta asuntora-

kentamisesta poikkeuksellisen suuren osan elvytystoimina laajennettujen tukien johdosta. Asuntojen kokonaistuotanto jää silti riittämättömäksi ja tarjonnan niukkuus on nostanut asuntojen hintatasoa. Valiokunta korostaa kohtuuhintaisen asuntotuotannon merkitystä koko kansantalouden kannalta. Poikkeuksellisen matala korkotaso yhdistettynä riittämättömään vuokra-asuntotarjontaan ja omistusasuntojen ylikysyntään on uhka asuntomarkkinoiden vakaudelle.

Alhainen korkotaso on toiminut elvytystekijänä sinällään. Elvytystoimien vaikutusta markkinoiden toimintaan on ollut tarpeen erityisesti seurata ja suhdanneluonteiset toimet lopetettava oikea-aikaisesti rakennusallalle ja asuntomarkkinoille aiheutuvien ongelmien välttämiseksi. Näistä syistä on perusteltua, että elvytystoimet, kuten välimallin korkotuki sekä korotettu käynnistysavustus ja sen laajennus päättyvät vuoden 2010 lopussa. Määräaikainen käynnistysavustus 10 000 euroa/asunto jää vielä voimaan Helsingin seudun kuntien väliseen aiesopimukseen sitoutuneissa kunnissa.

Valiokunta toteaa, että myös muuttoliike ja asumisrakenteessa tapahtuvat muutokset pitävät yllä korkeaa asuntojen kysyntää. Yksi osatekijä tilanteesta on tonttipula tai paremminkin tonttien rakentamisen hitaus. Valmiiksi kaavoitettujen tonttien hyödyntäminen lisää tarjontaa ja helpottaisi siten tilannetta. Tilanteen kärjistymisen voi johtaa kielteisiin vaikutuksiin työvoiman saatavuuden ja yleensä kansantalouden toiminnan kannalta.

Valiokunta edellyttää, että kohtuuhintaista asuntotuotantoa tulee tukea muun ohella siten, että lähtökohtana on valtion omistamien asuntotuotantoon sopivien maiden myyminen kunnille kohtuuhintaisesti tarvittaessa maankäyttösopimuksia hyödyntäen. Ylipäänsä valtion kaikissa kiinteistövarallisuuden omistusjärjestelyissä tulisi aina ottaa huomioon valtion kokonaisedun toteutuminen. Kokonaisuutena arvioitaessa on taloudellisten vaikutusten lisäksi otettava huomioon myös yhdyskuntarakenteeseen, ympäristöön ja energiatehokkuuden huomioimiseen liittyvät seikat.

Maanomistusta koskevan selvityksen mukaan valtio kuitenkin omistaa esimerkiksi Helsingin seudulla vain 4 % kuntien pinta-alasta ja niistä suurin osa on Metsähallituksen hallinnassa olevia luonnonsuojelualueita ja Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa olevia puolustusvoimien alueita. Mahdollisuudet asuntopolitiikan tukemiseen valtion kiinteistöomaisuuden hallintaan liittyvin toimin on siten jo suureksi osaksi menetetty. Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksen Valtio tonttitarjonnan lisääjänä ja yhdyskuntarakenteen eheyttäjänä¹ mukaan valtiolta puuttuu horisontaalinen ote yhdyskuntarakenteen kehittämiseen. Yksittäisten liikelaitosten tai tulosalueiden rinnalle tarvitaan laajempi näkemys yhdyskuntarakentamisen ja asuntotuotannon merkityksestä koko kansantaloudelle ja sitä kautta myös valtiontaloudelle. Tämä vaatii eri sektoreiden toimien koordinoimista ja nykyistä johdonmukaisempaa politiikkaa valtion eri toimissa.

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen

Riittämätön kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta kasvukeskuksissa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla on johtanut yhä useampien perheiden muuttamiseen kehyskuntiin. Valiokunta toteaa, että Helsingin kehyskunnissa rakentaminen on suuntautunut suurelta osin asemakaavoitetun alueen ulkopuolelle, minkä seurauksena yhdyskuntarakenne on näillä alueilla voimakkaasti hajautunut. Yhdyskuntarakenteen hajautuminen lisää puolestaan kaikkia infrastruktuurin rakentamiseen ja ylläpitoon sekä palvelujen järjestämiseen liittyviä kustannuksia sekä päästöjä liikenteen lisääntymisen johdosta. Yhdyskuntarakenteen seurausvaikutuksia selvittäneiden tutkimusten² mukaan taajamaa täydentävä rakentaminen on kunnan talouden kannalta edullisempaa kuin taajaman ulkopuolinen rakentaminen. Tehokas ilmastopolitiikka edellyttää asumisen, maankäy-

tön ja liikennejärjestelmän keskinäisen yhteyden vahvistamista ja kehittämistä kokonaisuutena siten, että kasvihuonekaasupäästöjä voidaan tehokkaasti vähentää. Yhdyskuntarakenteellisilla toimilla on arvioitu voitavan vähentää kasvihuonekaasupäästöjä erityisesti siellä, missä on kasvua ja rakentamista noin 7 miljoonaa tonnia vuoteen 2050 mennessä, mikä on noin 10 % Suomen kokonaispäästöistä. Valiokunta korostaa, että kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa yleensä sekä asumisen tukijärjestelmissä tulee ottaa huomioon myös kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen eheyttämisen tarve segregatio-ongelma estäen.

Kaavoitustavoitteiden toteuttamista tuetaan 30 prosentin kunnallistekniikka-avustuksilla, joihin osoitetaan 10 miljoonaa euroa vuodessa. Avustukset on sidottu kohtuuhintaisen asuntotuotannon toteutumiseen, kuntien välisen yhteistyön edistämiseen ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen.

Uusiutuvan energian edistämisen tukeminen

Valiokunta on tyytyväinen 1,5 miljoonan euron avustukseen tuulivoimarakentamisen kaavoitukseen maakuntien liitoille ja kunnille (35.20.37). Ilmasto- ja energiastrategiaan sisältyvän tuulivoiman edistämistavoitteen toteuttaminen (tavoite nykyisestä 140 MW:sta 2 000 MW:iin vuoteen 2020 mennessä) edellyttää tuulivoimarakentamista ohjaavien kaavojen nopeaa käynnistämistä ja laadukasta kaavoitusta, jonka tulee perustua riittäviin selvityksiin ja tutkimuksiin sijoittamisen onnistuneeksi yhteensovittamiseksi maiseman, asutuksen ja ympäristön kanssa.

Valiokunta pitää myönteisenä ja ilmastostrategian mukaisena, että 44 miljoonan euron energia-avustuksista 30 miljoonaa euroa kohdenneetaan uusiutuvaa energiaa hyödyntävien lämmitysjärjestelmien käyttöönoton tukemiseen. Näitä avustetaan enintään 20 prosentin osuudella hyväksyttävistä kustannuksista kohdentaen tuki päälämmitysjärjestelmänä käytettävien maalämpö- ja ilmalämpöpumppujen käyttöönottoon, pellettilämmitykseen ja muihin puuperäisiin polttoaineisiin siirtymiseen mukaan lukien erilaiset ratkaisut, jotka yhdistävät useampia vähä-

¹ Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 208/2010

² Kuntatalous ja yhdyskuntarakenne; Suomen ympäristö 42/2008. Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenne ja kasvihuonekaasupäästöt; Suomen ympäristö 12/2010.

päästöisiä energiamuotoja. Koska kotitalousvähennys kattaa työkustannuksia, tukea myönnetään vain muihin kuin työkustannuksiin.

Muihin energia-avustuksiin käytetään 14 miljoonaa euroa, josta 12 miljoonaa energiatehokkuutta parantaviin muihin kerros- ja rivitaloinvestointeihin ja energiakatselmuksiin ja 2 miljoonaa pientalojen energiakorjausten tulosidonnaisiin tukiin. Muihin korjausavustuksiin, kuten hissien jälkiasentamiseen ja vanhusten ja vammaisten asuntojen korjauksiin, osoitetaan 46,5 miljoonaa euroa.

Valiokunta korostaa, että rakennetulla ympäristöllä on merkittävä rooli energiatehokkuuden parantamisessa, sillä noin 40 % energiasta käytetään rakennuksissa. Rakennusten ilmastovaiikutukset aiheutuvat pääosin käytönaikaisesta energiankulutuksesta. Rakennusten lämmitys aiheuttaa noin 30 % Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. On tärkeää kehittää uutta liiketoimintaa kestävien ja energiatehokkaiden alueiden ja rakennusten suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa. Valiokunta pitää myönteisenä talousarvioesitykseen sisältyvää määrärahaa rakennusten energiatehokkuuteen ja uusiutuvien energialähteiden käyttöön liittyviin selvityksiin. Ilmasto- ja energiapolitiikkaa koskevassa tulevaisuusselonteossa asetetaan tavoitteeksi koko rakennuskannan energiankäytön tehostaminen niin, että energiankulutus on nykytasoa 30 % pienempi vuonna 2030, 45 % pienempi vuonna 2040 ja 60 % pienempi vuonna 2050.

Valiokunta toteaa, että uudistettu rakennusten energiatehokkuutta parantava direktiivi edellyttää, että myös korjausrakentamiselle asetetaan kansalliset energiatehokkuuden vähimmäisvaatimukset. Soveltamisalan laajentaminen uudisrakentamisesta myös korjausrakentamiseen on merkittävä muutos ja monessa suhteessa haastavampaa kuin uudisrakentamista koskevien määräysten kiristäminen. Uudisrakentamisessa määräyksiä kiristettiin vuoden 2010 alusta 30 % ja direktiivinkin edellyttämä seuraava uudistus toteutetaan jo vuoden 2012 alusta noin 20 %:n tasonkiristyksellä.

Tiukentuvat energiatehokkuusvaatimukset uudis- ja korjausrakentamisessa asettavat huo-

mattavia haasteita käytettävien rakenneratkaisujen kosteustekniselle suunnittelulle ja toteutukselle. Valiokunta pitää hyvin tärkeänä rakennusten kosteus- ja homeongelmien vähentämiseksi vuosille 2009—2013 ajoittuvaa toimenpideohjelmaa, jonka tavoitteena on terveyshaittojen vähentäminen ja uusien kosteusvaurioiden syntyminen torjuminen uudis- ja korjausrakentamisessa. Toimenpideohjelman tavoitteena on poistaa rakennus- ja suunnittelualan yhteisin toimenpitein sellaiset suunnittelu- ja rakennusvirheet, joista valtaosa kosteus- ja homeongelmista tähänastisten tutkimusten mukaan aiheutuu. Ohjelman tavoitteena on vakiinnuttaa parhaat nykyiset uudisrakentamisen, peruskorjaamisen ja kunnossapidon käytännöt kiinteistö- ja rakennusalan yleisiksi toimintatavoiksi. Valtion talousarviossa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota kosteus- ja homeongelmien poistamiseen.

Valiokunta viittaa tässä yhteydessä myös puurakentamisen edistämiseen. Edistämällä puun käyttöä rakennusmateriaalina myös EU:ssa voidaan vähentää rakentamiseen liittyviä kasvihuonekaasupäästöjä. Puurakentamisosaamista tulisi osata hyödyntää puutuotealan liiketoiminnan edistämiseksi samanaikaisesti, kun tähän on erityistä potentiaalia metsäteollisuuden käynnissä olevan rakennemuutoksen aikana.

Erityisryhmien asumisen tukeminen

Erityisryhmien asuntojen investointiavustuksiin on varattu 110 miljoonaa euroa. Valiokunta korostaa määrärahan suhteellisen korkealla tasolla pitämisen tarvetta muistisairaiden vanhusten määrän lisääntymisen johdosta sekä pitkäaikaisasunnottomuuden poistotavoitteiden ja kehitysvammaisten asumistilanteen parantamistavoitteiden toteuttamiseksi.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

YmVL 15/2010 vp — HE 126/2010 vp

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Susanna Huovinen /sd	Timo Kaunisto /kesk
vpj.	Pentti Tiusanen /vas	Merja Kuusisto /sd
jäs.	Timo Heinonen /kok (osittain)	Kari Kärkkäinen /kd (osittain)
	Rakel Hiltunen /sd	Sanna Perkiö /kok
	Timo Juurikkala /vihr	Janne Seurujärvi /kesk
	Tanja Karpela /kesk	Pauliina Viitamies /sd
	Antti Kaikkonen /kesk	Anne-Mari Virolainen /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.